

YMPÄRISTÖNSUOJELU

Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma 2025–2027

Hyväksytty 30.1.2025 § 6 | KEITELE, TERVO JA VESANTO

Nilakan ympäristölaikunta on hyväksynyt ympäristönsuojelun valvontasuunnitelman kokouksessaan 30.1.2025 § 6.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Valvonnan resurssit ja yhteistyö	4
2.1 Henkilöstöresurssit	4
2.2. Tietojärjestelmät	4
2.3. Viranomaisten välinen yhteistyö valvonnassa	5
3. Ympäristöolosuhteet	5
3.1. Yhdyskuntarakenne	5
3.2. Ympäristön tila	6
4. Valvottavat kohteet	7
4.1. Ympäristöluvanvaraiset, ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät kohteet	7
4.2. Ympäristönsuojelulain 118 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot	8
4.3. Ympäristönsuojelulain 119 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot	8
4.4. Ympäristönsuojelulain 120 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot	8
4.5. Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta	8
4.6. Jätelain valvonta	9
4.7. Vesilain valvonta	9
4.8. Maa-aineslain valvonta	10
4.9. Muun lainsäädännön mukainen valvonta	10
5. Valvontaohjelman laatiminen	11
5.1 Valvontaohjelman sisältö	11
5.2. Valvontakohteiden riskinarviointi	12
6. Valvontatoimenpiteet	15
6.1 Ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen valvonta	15
6.2 Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikostilanteissa	15
6.3 Tarkastusten maksullisuus	16

1. Johdanto

Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien yhteinen ympäristölautakunta (Nilakan ympäristölautakunta) vastaa kunnalle kuuluvista ympäristönsuojelun tehtävistä ja valvonnasta Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien alueella. Ympäristölautakunta toimii ko. kuntien ympäristönsuojeluviranomaisena.

Tämä on Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma ja se on laadittu vuosille 2025–2027. Suunnitelmaan perustuen laaditaan vuosittaiset valvontaohjelmat ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksia varten.

Valvontasuunnitelman laatiminen perustuu ympäristönsuojelulakiin (YSL, 527/2014), jonka 168 §:n mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa varten valvontasuunnitelma. Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa kuvataan tämän lisäksi valvonnan järjestäminen ja riskiarvioinnin perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Valvonnan kokonaisuuden kannalta tähän valvontasuunnitelmaan on koottu myös muiden säädösten mukaiset kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävät. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröityjen toimintojen määräaikaistarkastuksista ja muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta (YSL 205 §).

Valvontasuunnitelma on laadittu vuosille 2025–2027 ja se tarkastetaan kolmen vuoden välein, elleivät lainsäädännön muutokset edellytä suunnitelman muuttamista aikaisemmin.

2. Valvonnan resurssit ja yhteistyö

2.1 Henkilöstöresurssit

Ympäristönsuojelun vastuualueen vakinaisen henkilöstön määrä on 1,0 htv. Resurssien lisäämiseksi tarvittaessa varataan määräaikaista henkilöstöä tai arvioidaan uuden ympäristönsuojelutarkastajan viran perustaminen.

Henkilöstöresursseihin vaikuttavat yleisöilmoitusten tai valitusten perusteella tulleet yhteydenotot, joiden vuosittainen työmäärä on vaikeasti ennustettava.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävien monimuotoisuus lisää henkilöstön tarvetta laajentaa osaamistaan.

Henkilöstön osaamista ylläpidetään osallistumalla tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisiin koulutuksiin.

2.2. Tietojärjestelmät

Ympäristöpalveluissa on käytössä KuntaNet Facta -järjestelmä, joka on otettu käyttöön vuonna 2021.

Lisäksi käytössä ovat valtionhallinnon ylläpitämät ympäristönsuojelun tietojärjestelmä (YLVA) ja maa-aineslupatietojärjestelmä (NOTTO).

Ympäristötietoa on saatavissa Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) avoimesta tietokannasta.

2.3. Viranomaisten välinen yhteistyö valvonnassa

Ympäristönsuojeluasetuksen (713/2014) 39 §:n mukaisesti lupa- ja valvontaviranomaisten on oltava keskenään riittävässä yhteistyössä. Keiteleen, Tervon ja Vesannon alueella valtion ympäristölupaviranomaisena toimii Itä-Suomen aluehallintovirasto (ISAVI). Valtion valvontaviranomainen on Pohjois-Savon Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (POSELY), jolla on vastuu valtion ympäristölupaviranomaisen myöntämien ympäristölupien valvonnasta.

Yhteistyö ELY-keskuksen kanssa koostuu yhteisistä valvontakäynneistä ja lausuntojen antamisesta. Lisäksi molemmat käyttävät valtionhallinnon ylläpitämää ympäristönsuojelun tietojärjestelmää (YLVA), johon tallennetaan ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen kohdetiedot.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee yhteistyötä myös kunnan rakennusvalvontaja terveysuojeluviranomaisten kanssa. Yhteistyötä näiden viranomaisten kanssa tehdään mm. ympäristölupien valmistelussa, lausuntojen antamisessa, roskaantumistapausten ja ympäristön yleisessä valvonnassa. Muita yhteistyötahoja kuntaorganisaatiossa ovat kunnan vesihuoltolaitos, tekninen toimi, kaavoitus sekä kunnan maaseutuviranomainen. Jätehuoltoviranomaisen kanssa tehdään yhteistyötä jätelain valvontaan liittyvissä asioissa, kuten esimerkiksi kiinteistöjen liittämässä järjestettyyn jätehuoltoon.

Ympäristövahingon sattuessa yhteistyötä tehdään Pohjois-Savon pelastuslaitoksen sekä ELY-keskuksen kanssa. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi öljy- ja kemikaalivahingot.

Valvontayhteistyötä tehdään Tukesin ja pelastuslaitoksen kanssa kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin valvonnassa sekä muussa kemikaalivalvonnassa.

Ympäristönsuojeluviranomainen antaa lisäksi tietoja ja asiantuntija-apua muille viranomaisille.

3. Ympäristöolosuhteet

3.1. Yhdyskuntarakenne

Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien ympäristönsuojelun toiminta-alueen koko on 1 642 km² ja asukkaita on yhteensä noin 5 342.

Nilakan aluetta halkoo valtatie 77 ja kaksi kantatietä, itä-länsi-suunnassa tie 551 ja pohjois-etelä-suunnassa tie 552.

Jätehuollon kunnat ovat järjestäneet siten, että Keiteleen jätehuollosta vastaa Ylä-Savon jätehuolto Oy, ja Tervon ja Vesannon jätehuollosta Jätekuukko Oy. Kunnallisen vesihuollon piirissä asukkaita on Keiteleellä noin 74 %, Tervossa 31 % ja Vesannolla 35 %.

3.2. Ympäristön tila

Keskeiset ympäristön pilaantumisen riskit liittyvät pinta- ja pohjavesiin sekä taajama-alueiden toimintojen osalta viihtyisyyden vähenemiseen tai terveystaitaan aiheutumiseen.

Nilakan vesistöt kuuluvat Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueeseen (VHA 2). Vesienhoitoalue muodostuu Suomen alueelta Suomenlahteen laskevien jokien valuma-alueista. Alueen suurimman joen, Kymijoen, valuma-alueella on vesienhoitoalueen suurin järvi, kirkasvetinen Päijänne. Alueeseen kuuluu vesiä Keski-Suomesta, Etelä- ja Pohjois-Savosta, Etelä-Karjalasta, Hämeestä ja Päijät-Hämeestä, Kymenlaaksosta sekä Uudeltamaalta. Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien alueen suurimmat järvet ovat Konnevesi, Nilakka ja Iisvesi-Virmasvesi-Rasvanki. Keiteleen ja Tervon kunnat sijoittuvat Nilakan rannoille. Järvien ekologinen tila on alueella pääosin hyvä. Merkittävin vesistökuormitus tulee haja-kuormituksesta, joka sekin on alhaisella tasolla.

Keiteleen kunnan alueella sijaitsevien järvien Ylimmäinen, Suvantojärvi ja Salmijärvi-Isojärvi ekologinen tila on erinomainen. Järvien Nilakka Vuonamonlahti, Nilakka, Koutajärvi, Sulkanjärvi ja Hetejärvi ekologinen tila on hyvä. Korppisen ekologinen tila välttävä.

Tervon kunnan alueella sijaitsevien suurimpien järvien Kalliovesi-Ahveninen-Suovu, Tallusjärvi, Hirvijärvi-Kalliojärvi, Haukijärvi, Viitajärvi, Saarinen ja Koros ekologinen tila on erinomainen. Järvien Iisvesi, Liesjärvi, Pirttijärvi ja Suostunjärvi ekologinen tila puolestaan on hyvä.

Vesannon kunnan alueella sijaitsevien järvien Niinivesi, Sonkari-Riitunlampi, Konnevesi, Iso Vesijärvi ja Kurjenjärvi ekologinen tila on erinomainen. Järvien Keski-Keitele, Ristijärvi, Iso-Ahveninen, Vesantojärvi ja Horonjärvi ekologinen tila on hyvä. Pienen Vesijärven ekologinen tila on tyydyttävä.

Keiteleen, Tervon ja Vesannon alueella on yhteensä 15 kpl luokiteltuja pohjavesialueita. Veden hankinnan kannalta erittäin tärkeitä (1-luokan) pohjavesialueita on alueella yhteensä 12 kpl, Keiteleellä 3 kpl, Tervossa 5 kpl ja Vesannolla 4 kpl. Muuhun vedenhankintakäyttöön soveltuvia pohjavesialueita (2-luokan) on yhteensä 3 kpl, Keiteleellä 1 kpl ja Tervossa 2 kpl. Alueella ei ole yhtään E-luokkaan kuuluvaa pohjavesialuetta, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen.

Maaperää pilaavia riskitoimintoja ovat mm. teollisuus, liikenne ja tienpito (esim. suolaus), kemikaalien kuljetus ja varastointi, polttonesteiden jakelu, autojen huolto- ja korjaustoiminta, maa- ja metsätalous, ampumaradat ja maa-ainestenotto. Maaperän pilaantuneisuutta on valtakunnallisesti selvitetty 1990-luvulla ja 2000-luvulla. Keiteleellä on kartoitettu maaperän pilaantuneisuuden riskikohteita 37 kpl, josta kunnostettuja on 9 kpl. Pohjavesialueella ei ole tiedossa riskikohteita. Tervossa riskikohteita on 25 kpl, joista pohjavesialueella on 1 kpl. Riskikohteita on kunnostettu 3 kpl. Vesannolla maaperän pilaantuneisuuden riskikohteita on 26 kpl, joista pohjavesialueella on 1 kpl. Kunnostettuja kohteita on 3 kpl.

Keiteleen, Tervon ja Vesannon alueella on luonnonsuojelualueita yhteensä 101 kpl ja Natura-alueita 4 kpl. Näistä alueista Keiteleen kunnan alueella on 9 kpl luonnonsuojelualueita

ja 2 kpl Natura-alueita. Tervon kunnan alueella on 68 kpl luonnonsuojelualueita ja Vesannolla 24 kpl luonnonsuojelualueita ja 2 kpl Natura alueita.

Alueella on myös luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita. Rantojensuojeluohjelman kuuluvia alueita on koko toimialueella yhteensä 8 kpl. Keiteleellä on lintuvesiensuojeluohjelmaan kuuluvia alueita 2 kpl.

Ilmanlaatua taajamissa heikentävät saha-teollisuus, energiantuotanto ja keskustojen läpi kulkevat vilkkaat kadut. Melua aiheuttavat pääasiassa teollisuus ja liikenne.

4. Valvottavat kohteet

4.1. Ympäristöluvanvaraiset, ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät kohteet

Ympäristöluvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja on toiminta-alueella yhteensä 47 kappaletta. Lukumäärällisesti eniten ympäristölupia, ilmoituksenvaraisia kohteita ja rekisteröintejä on seuraavilla toimialoilla: maaperän aineiden otto / kivenlouhinta ja murskaus, polttoaineiden varastointi ja käsittely (jakeluasemat), eläinsuojat sekä jätteiden ammattimainen ja laitospäinen käsittely. Kohteiden määrä tarkistetaan vuosittain valvontaohjelman laatimisen yhteydessä.

Taulukko 1. Keiteleen, Vesannon ja Tervon kuntien ympäristönsuojelun alueella olevien ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien valvontakohteiden lukumäärät kunnittain ja toimialoittain (tilanne 17.1.2025).

Toimiala	Keitele	Tervo	Vesanto	Yhteensä
Energiantuotanto	2		1	3
Metsäteollisuus (Sahateollisuus)	1			1
Polttoaineiden valmistus taikka kemikaalien tai polttoaineiden varastointi tai käsittely	3	1	2	6
Maaperän aineiden otto/ kivenlouhinta ja murskaus	5	2	2	9
Asfalttiasemat	1	2		3
Jätteiden ammattimainen tai laitospäinen käsittely	2	1	2	5
Eläinsuojat	10		7	17
Liikenne/ moottoriurheiluradat ja lentopaikat	1			1
Muu toiminta/ ampumaradat	1		1	2
Naapurussuhdelain 17 §:n mukainen toiminta				0
Yhteensä	26	6	15	47

Alueella on toimintoja, joiden ympäristölupatarve tulisi kartoittaa tai uudelleen arvioida.

Itä-Suomen aluehallintoviraston toimivaltaan kuuluvia ympäristöluvanvaraisia kohteita on yhteensä 11 kpl, joista Keiteleellä on 5 kpl, Vesannolla 2 kpl ja Tervossa 4 kpl. Näiden ympäristölupien valvoja on Pohjois-Savon ELY-keskus. Kunnan

ympäristönsuojeluviranomaisella on mahdollisuus osallistua ELY-keskusten valvomien kohteiden määräaikaistarkastuksiin.

4.2. Ympäristönsuojelulain 118 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot

Erityisen häiritsevää melua tai tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta tai tapahtumasta on tehtävä ilmoitus (meluilmoitus) kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 118 §). Ilmoitukset koskevat pääasiassa tilapäistä murskausta, rakentamista tai erilaisia ulkoilmatapahtumia. Ilmoituksen johdosta tehdään tarvittaessa tarkastus. Keiteleen, Tervon ja Vesannon yhteisissä ympäristönsuojelumääräyksissä (voimaantulo 1.6.2024) on tietyin edellytyksin annettu mahdollisuus poiketa ilmoitusvelvollisuudesta.

4.3. Ympäristönsuojelulain 119 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot

Koeluontoisesta lyhytaikaisesta toiminnasta, jonka tarkoituksena on kokeilla uutta tekniikka, raaka- ja polttoainetta, valmistus- tai polttomenetelmää tai puhdistuslaitetta taikka käsitellä jätettä laitos- tai ammattiamisesti vaikutusten käyttökelpoisuuden tai muun seikan selvittämiseksi on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 119 §). Koeluontoinen toiminta tarkastetaan ilmoitusta käsiteltäessä sekä tarvittaessa toiminnan aikana.

4.4. Ympäristönsuojelulain 120 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot

Onnettomuudesta, tuotantohäiriöstä tai rakennelman tai laitteen purkamisesta tilanteesta, josta aiheutuu tai uhkaa aiheutua päästöjä tai syntyy jätettä siten, että siitä voi aiheutua ympäristön pilaantumisen vaaraa tai aiheutuu erityisiä toimia jätehuollossa, on ilmoitettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 120 §). Poikkeuksellisissa tilanteissa suoritetaan aina tarkastus.

4.5. Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla säädetään ympäristönsuojelulain muutoksen (19/2017) 16. luvussa sekä valtioneuvoston antamassa asetuksessa talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (nk. hajajätevesiasetus, 157/2017). Mahdollisen rakentamislupakäsittelyn sekä valitusten yhteydessä ympäristönsuojeluviranomainen varmistaa, että jätevesijärjestelmät täyttävät niille asetetut määräykset sekä ympäristönsuojelumääräysten vaatimukset.

Kiinteistöjen jätevesijärjestelmiä viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla kartoitetaan. Pohjavesialueella ja enintään 100 metrin etäisyydellä vesistöä olevalla alueella jätevesien käsittelyjärjestelmien tuli täyttää puhdistusvaatimukset 31.10.2019 mennessä. Näiden kohteiden valvontaa tehdään tarvittaessa selvityksin sekä lausuntopyyntöjen ja valitusten perusteella. Lisäksi jätevesijärjestelmiä valvotaan ympäristönsuojelumääräysten (voimaantulo 1.6.2024) mukaisesti.

Ympäristönsuojelulain 180 §:n nojalla kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen perusteella antaa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräys voi koskea toimea tai rajoitusta, toiminnan tarkkailua tai tiedottamista taikka valvontaa varten tarpeellisten tietojen antamista. Määräys ei voi koskea luvanvaraista, ilmoituksenvaaraista eikä rekisteröitävää toimintaa. Määräyksen on oltava kohtuullinen ottaen huomioon toiminnan luonne ja ympäristön pilaantumisen merkittävyys.

4.6. Jätelain valvonta

Jätteiden ammattimaisesta keräyksestä on jätelain (muutos 410/2014) 100 §:n mukaan tehtävä ilmoitus jätehuoltorekisteriin merkitsemistä varten kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Jätelain (muutos 834/2017) 124 §:n mukaan näiden kohteiden tarkastuksista on tehtävä suunnitelma, joka perustuu arviointiin jätteistä ja niiden jätehuollon aiheuttavista riskeistä ja ympäristövaikutuksista. Suunnitelma voidaan liittää ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaohjelmaan.

Taulukko 2. Jätteen ammattimaisten keräyspaikkojen lukumäärä kunnittain (tilanne 13.11.2024)

Toimiala	Keitele	Tervo	Vesanto	Yhteensä
Toiminnanharjoittajat	5	3	3	11
Keräyspaikat	28	3	9	40

Jätelain (646/2011) 124 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on suunnitellusti tarkastettava ja valvottava niitä valvontavastuualueeseensa kuuluvia toimintoja, joihin liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja. Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien ympäristönsuojelun alueella ei ole tiedossa tällaisia toimintoja. Suomen ympäristökeskus (SYKE) ohjeistaa tarvittaessa tarkastusten tekoon ja SYKE:lle toimitetaan myös tarkastuspöytäkirjat.

Jätelain 124 §:n mukaan valvontaviranomaisen on määräajoin tarkastettava laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä. Tällaisten toimintojen tarkasta lukumäärästä ei ole tarkkaa tietoa.

Jätelain mukaiseen valvontaan kuuluu edellä mainittujen lisäksi mm. roskaantumisen valvonta ja jätehuollon asianmukaisen järjestämisen valvonta. Ympäristön roskaantuminen voi tulla ilmi kuntalaisilta tulevana valituksina ja yhteydenottoina tai valvontaviranomaisten omasta aloitteesta. Roskaantumistapaukset tarkastetaan aina ennen ja jälkeen siivouskehotuksen antamista. Osa roskaantumisen valvonta-asioista kestää vuosia ja pahimmillaan ne johtavat pakkokeinojen käyttöön.

Jätelain 125 §:n perusteella voidaan antaa ei-luvanvaraista toimintaa koskevaa yksittäinen määräys. Määräys voidaan antaa roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaisuuden varmistamiseksi. Viranomaisen on valvottava annettuja määräystä. Valvontatarve määritetään tapauskohtaisesti.

Jätehuollon järjestämisessä, jätteistä terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran ja haitan ehkäisemisessä sekä jätehuollon valvonnassa on sen lisäksi, mitä muualla on säädetty tai määrätty, noudatettava yleisiä jätehuollon määräyksiä.

Jätehuoltomääräysten valvonnassa valvontakohteita ovat mm. jätteiden keräys ja lajittelu, jätteiden kuljetus, jätteiden kompostointi sekä vaarallisten jätteiden keräys. Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien ympäristönsuojelun alueella on voimassa kunnalliset jätehuoltomääräykset.

4.7. Vesilain valvonta

Vesilain (587/2011) valvontaviranomaisia ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja ELY-keskukset. Valvontaviranomaisen toimivalta on vesilaissa pääosin jakamatonta. Vesilailla säännellään lähinnä vesien käyttöä, vesistöön rakentamista, uittoa, maa- ja

metsätalousmaan kuivatusta, vesistön järjestelyä ja pohjaveden ottamista. Yleistä vesilain valvontaa tehdään yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa ja eri menettelyistä sovitaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon asian luonne ja laajuus.

Vesilain mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee ojitusta koskevat erimielisyydet, mikäli ne eivät edellytä lupaa eikä niitä käsitellä ojitustoimituksessa.

4.8. Maa-aineslain valvonta

Maa-aineslain (555/1981) valvonta tarkoittaa maa-ainesten ottoon, varastointiin ja/tai paikalla jalostukseen myönnettyjen maa-ainelupien valvontaa sekä ns. kotitarveoton valvontaa. Yli 500 m³:n kotitarveotosta tulee tehdä ilmoitus valvontaviranomaiselle.

Maa-aineslain mukainen valvonta on siirtynyt kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle 1.7.2016. Valvottavia maa-ainelupia alueen kunnissa on yhteensä 13 kpl, joista Keiteleellä 7 kpl, Vesannolla 2 kpl ja Tervossa 4 kpl.

Maa-ainelupien valvontatiheys riippuu toiminnan laajuudesta, toiminnan sijainnista ja tarkastuksissa ilmenneistä puutteista luvan noudattamisessa. Toiminnassa olevissa kohteissa tehdään tarkastus pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Kunkin toiminnan tarkkailuohjelman mukaiset pohjavesinäytteet, analyysit ja mittaukset toiminnanharjoittaja tekee itse tai teettää ulkopuolisilla. Valvontaviranomainen valvoo, että toiminnanharjoittajan tekemä tarkkailu on riittävän laadukasta. Toiminnanharjoittajan tekemään tarkkailuun liittyy säännöllinen raportointi valvontaviranomaisille.

4.9. Muun lainsäädännön mukainen valvonta

Maastoliikennelain (1710/1995) ja vesiliikennelain (782/2019) mukaisiin valvontakohteisiin kuuluvat moottorikelkkareitit ja yksittäiset harjoitteluradat. Lisäksi tietoon tulee satunnaisesti luvattomia ratoja. Moottorikelkkareittien pääasiallinen valvonta kuuluu poliisille. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluvat muun muassa moottoriajoneuvokilpailuihin ja -harjoituksiin sekä näiden valvonta. Vesiliikennelain mukaan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää luvan moottoriajoneuvoja koskeviin harjoituksiin ja kilpailuihin.

Vesihuoltolain (119/2001) mukaiseen valvontaan kuuluu kiinteistöjen vesihuoltoon liittymisvelvollisuuden toteutumisen valvonta. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen päättää liittymisvelvollisuudesta vapauttamisesta.

Merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) mukaiseen valvontaan kuuluvat huvivene-satamien jätehuoltosuunnitelmien hyväksyminen ja toiminnan merkitseminen ympäristönsuojelun tietojärjestelmään.

Luonnon- ja maisemansuojelua valvoo ELY-keskus. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen edistää luonnon- ja maisemansuojelua tekemällä aloitteita, antamalla lausuntoja ja osallistumalla pyydettyinä valvontatehtäviin. Kunta päättää myös luonnonsuojelulain (9/2023) 95 §:n mukaisesti yksityismaan luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta ja valvoo päätöksen toteutusta.

Kemikaalilain (599/2013) mukaan ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat kemikaalien käyttöolosuhteita kemikaaleja käsiteltävissä laitoksissa kemikaaleista aiheutuvien ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi. Valvonta tehdään kemikaalilain lisäksi REACH-, biosidi- ja POP-asetusten nojalla. Kemikaalivalvonta on osa rekisteröitävien laitteiden ja toimintojen valvontaa ensisijaisesti kohteissa, joissa kemikaalien käyttö ja varastointi on merkittävää.

Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee muuta ympäristövalvontaa (esim. pilaantuneiden maiden kunnostusten valvontaa yhdessä ELY-keskuksen kanssa). Maaperän kunnostustöihin liittyvät luvat myöntää Itä-Suomen aluehallintovirasto ja kunnostustöihin liittyvät ilmoituspäätökset antaa ELY-keskus. Ulkopuolinen laadunvalvoja ohjaa työmaalla kunnostustyön tekemistä ja raportoi kunnostustyöt valvontaviranomaisille. Valvontakäyntejä kunnostustyömaille tehdään tarpeen mukaan (vähintään alku- ja loppukatselmus). Päivityksen tietokantaan tekee Pohjois-Savon ELY-keskus.

Eräiden jätteiden käyttöön maarakentamisessa ei tarvita ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa tilanteissa, joissa eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa annetun valtioneuvoston asetuksen (843/2017) eli ns. MARA-asetuksen vaatimukset täyttyvät. Eräiden jätteiden laitos- tai ammattimainen hyödyntäminen on mahdollista maarakentamiskohteissa, joilla tarkoitetaan väyliä, kenttiä, valleja ja näiden rakennekerroksia teollisuus- ja varastorakennusten pohjarakenteita. Väyliin luetaan myös metsäautotiet. Hyötykäytön liittyvän ilmoituspäätöksen antaa Pohjois-Savon ELY-keskus. Pienimuotoista, ei ammattimaista hyödyntämistä voi suorittaa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen hyväksynnällä kunnallisten jätehuoltomääräyksien nojalla.

Näiden lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen edistää pohjavesien suojelusuunnitelmien laatimista.

5. Valvontaohjelman laatiminen

5.1 Valvontaohjelman sisältö

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 168 §:ssä ja ympäristönsuojeluasetuksen (713/2014) 30 §:ssä säädetään valvontaohjelman laatimisvelvollisuudesta, ohjelman sisällöstä ja velvollisuudesta pitää ohjelma ajan tasalla. Lisäksi jätelain (muutos 834/2017) 124 §:ssä säädetään valvontasuunnitelman tekemisestä tiettyjen jätelain mukaisten toimintojen valvontaa varten. Suunnitelma voidaan liittää ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaohjelmaan.

Valvontaohjelma muodostuu ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien laitteiden luettelosta, joka sisältää laitospohjaisen, riskinarviointiin perustuvan suunnitelman kalenterivuoden aikana tehtävistä tarkastuksista ja mahdollisista muista suunnitelmallisista valvontatoimenpiteistä. Valvontaohjelma sisältää myös luettelon jätteiden ammattimaisista keräyspaikoista ja suunnitelman niihin tehtävistä tarkastuksista. Valvontaohjelma tarkastetaan vuosittain ja se pidetään jatkuvasti ajan tasalla. Ohjelman mukainen valvonta on maksullista.

Jos määräaikaistarkastuksia joudutaan priorisoimaan, priorisoinnissa käytetään seuraavia kriteerejä:

- toiminnalla on uusi lupa tai tarkistettu lupa, jonka jälkeen ei ole tehty valvontakäyntiä,
- toiminnasta on tehty yleisöilmoituksia,
- annettu huomautuksia edellisellä tarkastuksella,
- edellinen suunniteltu tarkastus on jätetty tekemättä,
- tarkastus ei ole välttämätön, koska toiminta on pienimuotoista ja ympäristönsuojelurakenteet toimivat hyvin,
- tarkastusta ei tehdä, jos laitos ei ole toiminnassa tarkastusvuotena.

Ohjelma laatimisessa huomioidaan myös valvontatoimenpiteiden riittävän tasainen jakautuminen eri vuosille, jotta valvontaresurssit riittävät suunnitellun valvonnan toteuttamiseen.

Ympäristönsuojelutarkastaja valmistelee vuosittain seuraavan vuoden valvontaohjelman ja valvontaohjelman yhteenveto hyväksytään ympäristölautakunnassa. Yksityiskohtaisen toimenpide- ja kohdeluettelon julkistaminen saattaa heikentää valvonnan tavoitteiden toteutumista, joten valvontaohjelmaan liittyvä yksityiskohtainen toimenpide- ja kohdeluettelo ei ole julkinen.

5.2. Valvontakohteiden riskinarviointi

Ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys perustuu riskinarviointiin. Riskillä tarkoitetaan toiminnasta aiheutuvaa ympäristön pilaantumisen vaaraa sekä päästöistä aiheutuvaa terveyshaittaa. Mitä suuremman riskin toiminta ympäristölle aiheuttaa, sitä tiiviimmin sitä on valvottava.

Riskinarviointi on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan toimialakohtaiset riskit ja toisessa vaiheessa laitoskohtaiset riskit. Näiden perusteella määritellään valvottavien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys. Tarkastuksen perusteella laitoskohtainen riski voidaan arvioida uudelleen.

Toimialakohtaiseen riskinarviointiin sisältyy seuraavat osa-alueet:

1. päästöt ilmaan, sisältäen pölyn ja hajun, määrän ja laadun,
2. melupäästöt ja tärinä
3. viemäriin johdettavat jätevedet, määrä ja laatu,
4. pintavesiin johdettavat jätevedet, määrä ja laatu
5. muodostuvat jätteet, määrä ja laatu,
6. päästöt maaperään ja pohjaveteen,
7. roskaantuminen ja epäsiisteys,
8. vaarallisten aineiden määrä,
9. onnettomuuksien ja häiriöpäästöjen riski.

Riskit ovat arvioitu asteikolla 0–3 seuraavasti:

- 0: ei riskiä (toiminnalla ei ole ympäristövaikutuksia),
- 1: vähäinen riski (lyhytaikainen viihtyvyshaitta, ei ympäristön pilaantumisen vaaraa),
- 2: kohtalainen riski (aiheuttaa viihtyisyshaittaa tai ympäristön pilaantumisen vaaraa),

3: merkittävä riski (aiheuttaa vaaraa terveydelle, merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa).

Taulukko 3. Toimialakohtaiset riskipisteet.

Toimiala	Riskipisteet ¹⁾
Metalliteollisuus/ pintakäsittelylaitokset	8
Energiantuotanto	9
Metsäteollisuus (Sahateollisuus)	15
Polttoaineiden valmistus taikka kemikaalien tai polttoaineiden varastointi tai käsittely	10
Orgaanisia liuottimia käyttävä toiminta	8
Maaperän ainesten otto/ kivenlouhinta ja murskaus	10
Asfalttiasemat	11
Mineraalituotteiden valmistus	9
Nahan tai tekstiilien laitosmainen tuotanto tai käsittely/ pesulat	6
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus	8
Eläinsuojat	8
Liikenne/ varikot	7
Liikenne/ moottoriurheiluradat ja lentopaikat	10
Jätteiden ammattimainen tai laitosmainen käsittely	14
Muu toiminta/ ampumaradat	10
Muu toiminta/ krematorio tai lemmikkieläinten polttolaitos	2
Naapuruussuhdelain 17 §:n mukainen toiminta	14

1) riskipisteet voivat olla 0–27

Laitoskohtaisessa arvioinnissa laitokset arvioidaan yksittäin ottaen huomioon laitoksen sijainti ja laitoksen toimintaan liittyvät riskit. Sijainnin osalta tarkastellaan

1. asutuksen / loma-asutuksen läheisyys
2. muiden herkkien kohteiden (esim. koulut, sairaalat) läheisyys,
3. sijainti luokitellulla pohjavesialueella (tai vaikutuspiirissä sijaitsee vedenotto)
4. sijainti vesistön äärellä (ranta-alue).

Toimintaan liittyvinä riskeinä tarkastellaan

1. toiminnan laajuus,
2. tilat ja laitteet,
3. kemikaalien käyttö ja varastointi,
4. valvontahistoria.

Laitoskohtaiset riskit arvioidaan asteikolla 0–1; ei riskiä, 1 on riski. Laitoksen sijaintiin ja toimintaan liittyen voi laitos saada 0–8 riskipistettä.

Toimiala- ja laitoskohtaisen riskipisteytyksen perusteella laitokset sijoittuvat neljään valvontaluokkaan, jonka perusteella määräytyy tarkastustiheys. Riskipisteiden perusteella valvontaluokat ja tarkastustiheydet ovat seuraavat:

Riskipisteet	Valvontaluokka	Tarkkuustiheys
yli 23	I	vuosittain
16–22	II	kerran kolmessa vuodessa
9–15	III	kerran viidessä vuodessa
0–8	IV	kerran kahdeksassa vuodessa

Lopuksi laitospöhtaista valvontaluokkaa tarkennetaan vielä arvioimalla laitoksesta mahdollisesti aiheutuvan päästön todennäköisyyttä ja seurauksen vakavuutta seuraavan päästömatriisin avulla.

Päästön todennäköisyys	Valvontaluokka		
suuri	III	II	I
kohtalainen	IV	II	I
pieni	IV	III	II
Päästön seurauus	lievä	kohtalainen	vakava

Päästön todennäköisyys on joko pieni (harvemmin kuin kerran vuodessa), kohtuullinen (enintään kerran vuodessa) tai suuri (useita kertoja vuodessa). Päästön seurauksen vakavuus arvioidaan seuraavasti:

1. lievä: päästö aiheuttaa lyhytaikaista viihtyvyyshaittaa, ei ympäristön pilaantumisen vaaraa,
2. kohtalainen: päästö aiheuttaa viihtyvyyshaittaa ja/tai ympäristön pilaantumisen vaaraa,
3. vakava: päästö aiheuttaa vaaraa terveydelle ja/tai merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa

Laitospöhtaiset valvontaluokat ovat seuraavat:

- valvontaluokka I: ympäristöpäästöllä voi olla terveyteen ja ympäristön tilaan liittyviä merkittäviä seurauksia. Vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Valvontakäynnit tehdään kerran vuodessa
- valvontaluokka II: ympäristöpäästöllä voi olla viihtyisyyteen ja ympäristöntilaan liittyviä, kestoaltaan vaihtelevia seurauksia. Valvontakäynnit tehdään kerran kolmessa vuodessa.
- valvontaluokka III: ympäristöpäästöllä voi olla vähäisiä ja lyhytaikaisia vaikutuksia. Ei aiheuta ympäristön pilaantumista. Valvontakäynnit tehdään kerran viidessä vuodessa.
- valvontaluokka IV: ympäristöpäästöllä ei juurikaan vaikutusta ympäristöön. Valvontakäynnit tehdään kerran kahdeksassa vuodessa.

Laitoksen lopullinen valvontaluokka ja sen mukainen valvonnan tiheys määräytyvät siis riskipisteiden mukaisen valvontaluokan ja päästömatriisin mukaisen valvontaluokan perusteella. Päästömatriisin perusteella voidaan riskipisteiden perusteella saatua valvontaluokkaa laskea tai nostaa yhden luokan verran. Näin muodostuu kunkin laitoksen lopullinen valvontaluokka, joka ilmaisee, kuin usein laitos on tarkastettava. Jos lopullinen valvontaluokka poikkeaa riskipisteillä saadusta valvontaluokasta, poikkeaminen on perusteltava. Valvontasuohjelman mukaiset kohteet tarkastetaan pääosin järjestelmällisesti niille määritellyn tarkastustiheyden mukaan.

Jätelain 100 §:n mukaisten keräyspaikkojen tarkastustiheys määritellään myös riskinarvioinnin perusteella. Keräyspaikat, joissa kerätään vaarallisia jätteitä, aiheuttavat suuremman riskin ympäristön pilaantumiselle. Tällaiset kohteet kuuluvat valvontaluokkaan I ja ne tarkastetaan viiden vuoden välein. Muut jätteiden keräyspaikat, joissa kerätään tavanomaisia jätteitä, kuuluvat valvontaluokkaan II ja ne tarkastetaan 10 vuoden välein.

6. Valvontatoimenpiteet

6.1 Ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen valvonta

Keskeisin valvonnan keino on riskiarvioinnin perusteella tehtävät suunnitelmalliset määräaikaistarkastukset. Määräaikaistarkastuksella tarkoitetaan valvontaohjelman mukaista, määräajoin tehtävää maksullista valvontatarkastusta, jossa käydään läpi valvontakohteen toimintaa, ympäristöriskejä ja -vaikutuksia. Määräaikaistarkastuksella varmistetaan, että toiminta on ympäristöluvan tai ilmoituksen mukaista ja että toiminta täyttää ympäristönlainsäädännön vaatimukset.

Suunnitelmallisesta tarkastuksesta sovitaan etukäteen ja tarkastuksella käydään läpi mm. laitoksen toiminta ja tilat, ympäristölupa siihen liittyvine määräyksineen, tarkkailutiedot, toiminnasta mahdollisesti tulleet valitukset ja niiden seurauksena suoritettut toimenpiteet. Tarkastuksesta laaditaan tarkastusmuistio, joka toimitetaan toiminnanharjoittajalle. Suunnitelmallisella tarkastuksella havaittujen puutteiden seurantatarkastukset kuuluvat valvontaohjelman mukaiseen valvontaan.

Tarkastuksia tehdään myös esimerkiksi toiminnasta tehtyjen ilmoitusten johdosta, toiminnan muuttuessa tai aiemmin havaittujen epäkohtien korjaamisen toteamiseksi. Tarkastus suoritetaan pääsääntöisesti myös ympäristölupahakemuksen, ilmoitushakemuksen ja rekisteröinti-ilmoituksen käsittelyn yhteydessä.

Rekisteröitävien laitosten valvonta jakautuu toiminnan asetuksen mukaisuuden valvontaan, määräaikaistarkastuksiin ja toimitettujen seurantatietojen tarkastukseen. Rekisteröintimenettelyssä viranomaisen tarkastaa, että toiminnanharjoittaja on toimittanut kaikki valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Rekisteröinti tehdään, kun kaikki asetuksen mukaiset selvitykset on toimitettu. Rekisteröinti kirjataan, vaikka toiminta ei täyttäisi asetuksen vaatimuksia. Valvontamenettelyt käynnistetään heti, jos rekisteröintiä varten saamiensa selvitysten perusteella voidaan todeta, ettei toiminta ole asetuksen mukaista.

Tarkastusten lisäksi valvontaa toteutetaan tarkastamalla toiminnanharjoittajilta saadut laitosten vuosiraportit sekä mahdolliset muut lupamääräyksissä edellytetyt selvitykset tai seurantatulokset. Tarpeen mukaan raporteista pyydetään lisäselvityksiä. Tarkkailumääräyksiä tai hyväksytyä suunnitelmaa voidaan tarvittaessa muuttaa luvan tai suunnitelman voima- saolosta huolimatta.

Määräaikaistarkastuksilla tai toiminnan seurantatiedoissa havaitut puutteet on myös käsiteltävä normaaleja valvontamenettelyjä hyödyntäen kehottamalla, määräämällä ja tehostamalla määräysten ympäristönsuojelulain mukaisilla hallintopakkeinoilla (uhkasakko, teettämishukka ja keskeyttämishukka). Valvontaan kuuluu myös rikosoikeudellisiin toimiin ryhtyminen tilanteissa, jossa toiminta ei täytä ympäristölainsäädännön vaatimuksia.

6.2 Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikostilanteissa

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 169 §:n mukaan, jos onnettomuuden, haitasta tehdyn ilmoituksen, luvan noudattamatta jättämisen tai muun seikan vuoksi on aiheutta olettava, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai merkittävää muuta ympäristönsuojelulain 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua seurausta tai sen vaaraa, valvontaviranomaisen on tarkastettava toiminta tai selvitettävä asia muulla asianmukaisella tavalla. Jos samanaikaisesti

on vireillä toimintaa koskeva lupa-asia, on tarkastus tai selvitys tehtävä mahdollisuuksien mukaan ennen lupa-asian ratkaisemista.

Ympäristönsuojelulain 180 §:ään perustuen kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen nojalla antaa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräys voi koskea toimea tai rajoitusta, toiminnan tarkkailua tai tiedottamista taikka valvontaa varten tarpeellisten tietojen antamista. Määräys ei voi koskea luvanvaraista toimintaa eikä rekisteröitävää toimintaa. Määräyksen on oltava kohtuullinen ottaen huomioon toiminnan luonne ja ympäristön pilaantumisen merkittävyys. Rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta säädetään ympäristönsuojelulain 175 §:ssä. Kiireellisessä tapauksessa väliaikaisen kiellon tai määräyksen voi antaa tai toiminnan keskeyttää valvontaviranomainen, kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen määräämä viranhaltija.

Valvontaviranomaisella on, havaittuaan lainvastaisen tilanteen, velvollisuus tehdä tutkintapyyntö / ilmoitus poliisille (YSL 188 §). Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.

Ympäristöhaittaa koskevan ilmoituksen johdosta tehdään tarkastus ja arvioidaan toiminnasta aiheutuva haitta sekä tarvittavat toimenpiteet. Haitan poistamiseksi tehtävät toimenpiteet ja niiden aikataulu voidaan sopia tarkastuksella ja kirjata muistioon tai tarvittaessa toiminnanharjoittajalle annetaan kehoitus ryhtyä toimenpiteisiin. Tarvittaessa voidaan tehdä yhteistarkastus jonkun muun viranomaisen kanssa, jos ilmoitus koskee sellaista asiaa, jossa toimivalta on rinnakkaista tai päällekkäistä tai tarvitaan toisen viranomaisen asiantuntemusta. Tällaisia tarkastuksia voi tulla esimerkiksi terveystahaittaa koskevissa asioissa.

6.3 Tarkastusten maksullisuus

Valvontaohjelmaan perustuvista ympäristöluvanvaraisen, ilmoituksenvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan määräaikaistarkastuksista ja muusta ohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta sekä tarkastuksista, jotka ovat tarpeen ympäristönsuojelulain (527/2014) 175 tai 176 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen noudattamisen valvomiseksi taikka 181 §:ssä tarkoitetun toiminnan keskeyttämisen valvomiseksi perittään maksu Nilakan ympäristölautakunnan sekä Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien valtuustojen hyväksymän taksan mukaisesti.

Myös jätelain (muutos 834/2017) 124 §:ssä tarkoitetuista laitosten ja yritysten määräaikaistarkastuksista ja muista säännöllisistä valvontatoimista, jotka perustuvat ko. pykälässä tarkoitettuihin suunnitelmiin, peritään taksan mukainen maksu. Lisäksi maksu peritään tarkastuksista ja muista valvontatoimista, jotka ovat tarpeen jätelain (646/2011) 75, 125 ja 126 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamiseksi ja sen noudattamisen valvomiseksi.

Ympäristönsuojeluviranomaisen maksut perustuvat määräaikaistarkastuksen ja hallintopaikon valvonnan keskimääräiseen omakustannusarvoon. Mikroyrityksiltä perittävissä maksuissa huomioidaan toiminnan laajuus ja luonne. Samoin huomioidaan, jos toiminnanharjoittajan asemassa on sellainen luonnollinen henkilö, joka ei harjoita taloudellista toimintaa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen asian käsittelyn omakustannusarvo on 55 euroa tunnilta. 1.9.2024 voimaantullut taksa on sidottu julkisten menojen hintaindeksiin.